ଗାୟତ୍ରୀର ଗଳ୍ପ: ଅଶି ପରବ□ୀ
ଓଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ଚିତ୍ର ଓ ଚରିତ୍ର

"ନଈ ପାଣି ନଈକୁ ଯାଉ
ମୋ ସିଲଟ ଶୁଖିଯାଉ ନ୍ୟାୟରେ
ଶୁଖି ଯାଇଛି ରକ୍ତ, ମାଂସ, ଶସ
ଅସ୍ଥି ଓ ମେଦ ତୋହର ।"

ଉଦ୍ଧୃତାଂଶରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ "ତୋହର" ହେଉଛି ଗାଁର । ଗାୟତ୍ରୀର ଗାଁ, ଆମର ଗାଁ ବି । ଯେଉଁ "ଗାଁ" କବିତା ସଂକଳନ ପାଇଁ ସେ ୨୦୧୧ ମସିହାରେ ପାଇଥିଲା କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମିର ପ୍ରଥମ ଯୁବ ପୁରସ୍କାର ।

ଉଦ୍ଧୃତାଂଶର ସେଇ ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଧାଡ଼ି- ନଈ ପାଣି ନଈକୁ ଯାଉ, ମୋ ସିଲଟ ଶୁଖିଯାଉ- କ୍ରମଶଃ ରକ୍ତହୀନତା ଭୋଗ କରୁଥିବା ଶ୍ରୀହୀନ ଗାଁର ମେଟାଫର୍ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ସେଇ କବିତା ପଦକ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ହଠାତ୍ ପଛରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା- ସତୁରି ବର୍ଷ ତଳର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ସ୍ମୃତି ମୋ ଭିତରେ ଏକ ଶୀତଳ ଶିହରଣ ଖେଳାଇ ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମାଟି ସିଲଟରେ ଖଡ଼ିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ପାଠ ଲିଭାଇ ଆଉ ନୂଆ ପାଠ ଲେଖିବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ପୋଛି ଚ□ଳ ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ମନେ ମନେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହୋଇ ଗାଉଥିଲି- ନଈର ପାଣି ନଈକୁ ଯାଉ ଯଦିଓ ଆମ ଗାଁ ପାଖରେ କୌଣସି ନଈ ନଥିଲା !

ଗାୟତ୍ରୀର "ଗାଁ" କବିତା ସଂକଳନର ପ୍ରାୟ ସବୁ କବିତାରେ ସ୍ମୃତିର ବାସ୍ନା ବାରି ମୋର କେମିତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇଥିଲା ଚାହିଁଲେ ଗାୟତ୍ରୀ ଭଲ ଗଳ୍ପ ମଧ ଲେଖିପାରେ । କବିତାରେ ଯାହାକୁ ସେ ମେଟାଫର୍ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାଠକ ମନରେ ଗାଁର ଭାବ-ପ୍ରତିମା ତିଆରି କରି ପାରିଛି, ତାକୁ ଥିମ୍ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ତାହା ଚିତ୍ରଧର୍ମୀ ଭଲ ଗଳ୍ପ ମଧ ହୋଇପାରେ ।

ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମିର ଏକ ସେମିନାର୍‌ରେ ଗାୟତ୍ରୀକୁ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଥିଲି- ଭଲ କବିତା ଲେଖୁଛ, ଭଲ ଗଳ୍ପ ମଧ ଲେଖି ପାରିବ । ଲେଖୁନ କାହିଁକି ?

ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଉ□ର ଦେଇଥିଲା- ଲେଖିଛି । "ଗଳ୍ପ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ" ପାଇଁ ପଠାଇବି ।

ମୁଁ ଖୁସିରେ ହଁ ଭରିଥିଲି ଏବଂ ଗୋଟିଏ ନୁହେଁ ଏକାଥରେ ଦୁଇଟି ଗଳ୍ପ ସେ ପଠାଇଥିଲା । ମୁଁ କହିନଥିଲେ ବି ସେ ଦୁଇଟି ଯାକ ଗଳ୍ପ ଥିଲା ଗ୍ରାମ-କୈନ୍ଦ୍ରିକ । ସେଥିରୁ "ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ" ଗଳ୍ପଟି ୨୦୧୩ ମସିହା "ଗଳ୍ପ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ"ର ଶାରଦୀୟ ସଂକଳନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାଠକୀୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା ।

"ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ" କିନ୍ତୁ ଗାୟତ୍ରୀର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶିତ ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ । ଏ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନରେ ସ୍ଥାନିତ ବେଶ୍ କେତୋଟି ଗଳ୍ପ ୨୦୦୮ ମସିହାରୁ ୨୦୧୨ ମସିହା ମଧରେ ଚିତ୍ରା, କଥା ଏବଂ ପକ୍ଷୀଘର ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ସାରି ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତିନି, ଚାରିଟି ଗଳ୍ପକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଅନ୍ୟସବୁ ଗଳ୍ପ ଗାଁର କନିଅର ଫୁଲର ରଙ୍ଗ, ଆକାଶ ଦୀପର କ୍ଷୀଣ ଆଲୁଅ, ଡ଼ଙ୍ଗାଭସା ଗୀତର ସୁର ଆଉ ଭାତର ମହମହ ବାସ୍ନାରେ ମହକି ଉଠିଛି ।

କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ମୃତିକୋଷରେ ସଂଚିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନର ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଗାୟତ୍ରୀ ଗଳ୍ପର ଗାଁ ପୂରାପୂରି ଅଲଗା, କାରଣ ତାର ଜନ୍ମ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ଅନେକ ପରେ- ଏମର୍ଜେନ୍ସି ପରବ□ୀ କାଳରେ- ଯେତେବେଳେ ଜଗତ୍‌ସିଂହପୁର ଥାନା, ଜିଲ୍ଲା ହୋଇ ଯାଇଛି- ସହର ବଜାର ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଘୁ□ି ଆସିଛି ଗାଁର ଅନେକ ପାଖକୁ, ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଡିବିରି ଆଲୁଅ ବଦଳରେ ଚାଳ ଛପର ଘରେ ବି ଜଳି ଉଠିଛି ବିଜୁଳି ବତି, ପିଢ଼ା ଉପରେ ଲାଗିଯାଇଛି ଟିଭିର ଆ□ିନା । ଗାଁ ଛକର ପାନ ଦୋକାନରେ ବି ଥଣ୍ଡା ପାନୀୟ ବୋତଲ ଝୁଲୁଛି । ଝୁଲୁଛି ମାଳମାଳ ପାନ ମସଲାର ପାଉଚ୍ ଆଉ ମିଳୁଛି ଗର୍ଭନିରୋଧକ କଣ୍ଡୋମ୍ ।

ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଚତୁର୍ଥ- ପ□ମ ଦଶକରେ ମୁଁ ଦେଖିଥିବା ଗାଁ, ଆଉ ସପ୍ତମ-ଅଷ୍ଟମ ଦଶକର ଗାୟତ୍ରୀର ଗାଁ ଭିତରେ ଆଖି ଅପହ□ ପାର୍ଥକ୍ୟ । ମୋ ପିଲାଦିନେ ଗାଁରେ ପ୍ରତିଘରେ ପାନ ଡାଲା ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଗାଁରେ ପାନ ଦୋକାନ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆମ ପିଲାଦିନେ ପରିବାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଥା ଖୁବ୍ ଜଣାଶୁଣା ନଥିଲେ ମଧ ବହୁ କୁଟୁମ୍ବୀ ପରିବାର ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ବେଶି ନଥିଲା । ଅଥଚ ମାଗଣା ଅଥବା ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ଗର୍ଭନିରୋଧକ କଣ୍ଡୋମ୍ ମିଳୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗରିବ, ଦଳିତ ପରିବାରରେ ବହୁ ସନ୍ତାନର ଜନକ ଜନନୀ ସଂଖ୍ୟା ଆଦୌ ଊଣା ନୁହେଁ ।

ମୋ ପିଲାଦିନେ ସବର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦ ଭାବ ପ୍ରବଳ ଥିଲା । ଗାଁ ଚାଟଶାଳୀରେ ସବର୍ଣ୍ଣ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ପିଲା ଏକାଠି ବସି ପଢୁନଥିଲେ, ଧୋତି ପିନ୍ଧା ଅବଧାନ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରକୁ ପାଠ ନ ଆସିଲେ ତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବା ପାଇଁ ତାକୁ ଛୁଇଁଲେ ଛୁଆଁ ହୋଇଯିବେ ବୋଲି ତା ଦେହରେ ଟିପ ଛୁଆଁଉ ନଥିଲେ । ପାଠ ଆସୁନଥିବା ଛାତ୍ରକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବା ଦାୟିତ୍ୱ ହାଫ୍ ପ୍ୟା□ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜଣେ

ସବର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ର ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା । ଧୋତି ପିନ୍ଧି ଛୁଇଁଲେ ଛୁଆଁ ହେବ - ପ୍ୟା□୍ ପିନ୍ଧି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟକୁ ଛୁଇଁଲେ ଛୁଆଁ ହେବନାହିଁ । ଏଭଳି ଏକ ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଆଚରଣ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା- ଯାହା ସପ୍ତମ-ଅଷ୍ଟମ ଦଶକରେ ଥିଲା ଆଇନବିରୁଦ୍ଧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ଆଇନ୍ ପାସ୍ ହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଆମ ସମାଜରେ ସବର୍ଣ୍ଣ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦ ଭାବ ହ୍ରାସ ପାଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତି ଘଟିବା ପରେ ସେମାନେ ଆଗଭଳି ସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟାୟ, ଅବିଚାର, ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ସହଜରେ ମୁଣ୍ଡପୋତି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦ ପ୍ରତିରୋଧ ତୀବ୍ରରୁ ତୀବ୍ରତର ହୋଇଛି ।

ଏ ସଂକଳନର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ 'ବିସର୍ଜନ' ସେଇ ବାଦପ୍ରତିବାଦର ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆଲେଖ୍ୟ ।

ଗାଁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାହିରେ ମଳିକ ସାହିର ଗଉରା ଗଣେଶ ମେଢ଼ ଛୁଇଁ ପୂଜା ପାଇଁ ତାର କଲମ ରଖି ଦେଇଥିବା ଘଟଣାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ସଂଘର୍ଷ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ପିଲା ଗଣେଶ ଠାକୁରଙ୍କ ମେଢ଼ ଛୁଇଁ ଦେଇ ଥିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସାଇଁମାନେ ତାକୁ ମାଡ଼ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରତିବାଦରେ ମଳିକ ସାହିରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଗଣେଷ ପୂଜା । ମାଡ଼ଖିଆ ଗଉରାର ଦାଦା କାଳିଆ- ଯେ ମାଡ୍ରାସ୍‌ର କାରଖାନାରେ କାମ କରି ମାସକୁ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରୁଥିଲା- ସେ ଥିଲା ମଳିକ ସାହି ଟୋକାମାନଙ୍କର ରିଂ ଲିଡ଼ର । ପୂଜା ପାଇଁ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଥିଲା ତା' ବଇଁଶୀ ଦାଦାର ପୁଅ ମିଟୁକୁ । କିନ୍ତୁ ମିଟୁର ବାପା କାଳିଆ ଭଳି ରୋଜଗାରିଆ ଲୋକ ନଥିଲା । ଥିଲା ଗରିବ ମୂଲିଆ । ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ପଡି ସେ ଗୁରୁତର ଆହତ ହୋଇଥିଲା । ବାପାର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ମିଟୁ ଆଦାୟ କରିଥିବା ଗଣେଶ ପୂଜା ଚାନ୍ଦା ଟଙ୍କାରୁ ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଦେଇଥିଲା । କାଳିଆକୁ ଚାନ୍ଦା ଟଙ୍କାର ହିସାବ ଦେଲାବେଳେ ମିଛ କହିଦେଲା- ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା ତା ଚିରା ଜାମା ପକେଟ୍‌ରୁ କେଉଁଠୁ ଖସି ପଡ଼ି ହଜି ଯାଇଛି । ମିଟୁର କଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି କାଳିଆ ତାକୁ କ୍ଷମା କରି ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଚାନ୍ଦା ଟଙ୍କା ନିଜ ବାପାକୁ ବ□ାଇବା ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଦେଇଥିବାରୁ ନିଜକୁ କ୍ଷମା କରି ପାରିନଥିଲା ମିଟୁ । ଗରିବ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ନୀଚ ଜାତିର ପିଲା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମିଟୁ ଭିତରେ ଏକ ଉଚ୍ଚ ନୈତିକତାବୋଧ ଥିଲା । ଅଦୃଶ୍ୟ ଅପରାଧବୋଧରେ ସେ ଅହରହ ପୀଡିତ ହେଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଠାକୁର ବିସର୍ଜନ ବେଳେ ମଦ ପିଇ ମାତାଲ୍ ହୋଇ କାଳିଆ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ବାଜାର ତାଳେ ତାଳେ ନାଚୁଥିବା ବେଳେ ମିଟୁର ସାନ ଭାଇ ଲିଟୁ ଗଣେଶ ମୂ□ି ସହିତ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ବୁଡି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ମିଟୁ ମଧ୍ୟ ନଈକୁ ଲମ୍ଫ ଦେଇଥିଲା ।

ତା ଆରଦିନ ସକାଳୁ ଲିଟୁର ଶବ ନଈ କୂଳରେ ଆସି ଲାଗିଥିଲା । ମିଟୁର ପ□ା ମିଳିନଥିଲା ।

ମାଟି କାମୁଡ଼ି ଗାଁରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ମଳିକ ସାହିର ଦରିଦ୍ର ମୂଲିଆ ବଇଁଶୀ ଏବଂ ତାର ଦୁଇ ଶିଶୁ ପୁତ୍ର ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଜୀବନ ସହିତ ଗ୍ରାମ ଛାଡି ସହରର କାରଖାନାରେ କାମ କରି ମାସକୁ ଦଶ ହଜାର ରୋଜଗାର କରୁଥିବା କାଳିଆ କଣ୍ଡରାର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ଏକ ତୁଳନାତ୍ମକ ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଛି ତତ୍କାଳୀନ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର କରୁଣ- ବାସ୍ତବ ରୂପ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ପ□ମ- ଷଷ୍ଠ ଦଶନ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୌଣସି ଆଖିଦୃଶିଆ ଶିଳ୍ପ ନଥିଲା । ଗହଣା ଭିତରେ ନିମକାଠି ଭଳି କାରଖାନା କହିଲେ ବୁଝା ଯାଉଥିଲା- ଏକମାତ୍ର ବାରଙ୍ଗ କାଚ କାରଖାନା । ତେଣୁ ଓଡିଶାର ଅଧିକାଂଶ ସବର୍ଣ୍ଣ ଗରିବ ଲୋକେ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ କରି ଅର୍ଥ ରୋଜଗାର କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ କାଳିମାଟି କିମ୍ବା କଲିକତା । ଟାଟା ଲୁହା କାରଖାନା, କଲିକତା ଚଟକଳ, ରଙ୍ଗ କାରଖାନା ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର କର୍ମଭୂମି । ଅସବର୍ଣ୍ଣ, ଦରିଦ୍ର ଦଳିତମାନେ ଗାଁର ଧନୀ, ମଧ୍ୟବି□ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଚାକର କୋଠିଆ ଭାବରେ ଚାକିରି କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିଲେ ।

ସପ୍ତମ ଅଷ୍ଟମ ଦଶକ ବେଳକୁ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଓ ଶିଳ୍ପ ବିସ୍ତାର ଫଳରେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଯେପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ସରକାରୀ ଅଫିସ୍, ବେସରକାରୀ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଲେ । ସହରର ଏଇ ସରକାରୀ ବାବୁମାନଙ୍କ ଘରେ ପିଲା ସମ୍ଭାଳିବା, ବୋଲହାକ କରିବା ପାଇଁ ଲୋଡା ହେଲେ ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ । ମଫସଲରେ ବହୁ କୁଟୁମ୍ବୀ ଗରିବ ଘରର କିଶୋର- କିଶୋରୀ ଡୋମେଷ୍ଟିକ୍ ହେଲ୍‌ପ୍ ବା ଘରୋଇ ଚାକର ଭାବରେ କାମ କରି ବ□ି ଜୀଇଁ ରହିବା ପାଇଁ ମାଆ କୋଳ ଛାଡି ସହରର ବାବୁ, ବାବୁଆଣୀଙ୍କ ପାଖକୁ ତଡ଼ା ହୋଇ ଗଲେ ।

ଏଇଭଳି ଦୁଇ ଦାରିଦ୍ର୍ୟପୀଡ଼ିତ ଗ୍ରାମ୍ୟ କିଶୋର- କିଶୋରୀଙ୍କ ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଗଳ୍ପ 'ଚଟି' ଏବଂ 'ବଳି' ।

'ଚଟି' ଗଳ୍ପର ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ରତନି(ଭଲ ନାଁ ରତ୍ନାକର) ଏବଂ 'ବଳି' ଗଳ୍ପର ଶିବାନୀ ଭଲରେ ରହିବେ ବୋଲି ଗାଁ ଛାଡି ସହରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ରତନି ଯାଇଥିଲା ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବଡ଼ ହାକିମଙ୍କ ଘରେ ଭଲ ଜିନିଷ ଖାଇ, ଭଲ ଘରେ ରହି କାମ ଧନ୍ଦା କଲେ ହାକିମ ବାବୁ ତାକୁ ତାଙ୍କ ଅଫିସରେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଚାକିରି କରାଇ ଦେବେ ବୋଲି । ଶିବାନୀକୁ ତାର ମାଆ ଯୋର୍ କରି ପଠାଇ ଥିଲା- ତାର ଅଳସୁଆ, ମଦ୍ୟପ ବାପାର କବଳରୁ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ଚାରି ଝିଅଙ୍କୁ ପୋଷି ନ ପାରି ଯମୁନାର ବର ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନରୁ ମାରି ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଚାରି ଝିଅଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସେ ଚାଲି ଆସିଥିଲା ସହରକୁ । ନିଜେ ଜଣକ ଘରେ କାମ ଧନ୍ଦା କରି ଯାହା ପାଉଥିଲା, ସେଥିରେ ଚାରି ଝିଅଙ୍କୁ ଭରଣ ପୋଷଣ କରିବା ସହଜ ନଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସାନଝିଅ ଶିବାନୀକୁ ସେ ତା ମାଲିକାଣୀଙ୍କ ଝିଅ

ସହିତ ଅନ୍ୟ ଏକ ସହରକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲା । ଶିବାନୀ କିନ୍ତୁ ମାଆକୁ ଛାଡି ଦିଦିଙ୍କ ସହ ଯିବା ପାଇଁ ରାଜି ନଥିଲା । ଯଦି ସେ ଦିଦିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନ ଯାଏ, ତାହା ହେଲେ ମଦୁଆ ବାପା ତାକୁ ତା ପାଖକୁ ନେଇ ତଣ୍ଟି ଚିପି ମାରିଦେବ - ଏଇ ଭୟ ଦେଖାଇ ସେ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ସହରକୁ ପଠାଇ ଥିଲା ।

'ଚଟି' ଏବଂ 'ବଳି'- ଦୁଇଟିଯାକ ଗଳ୍ପର ଡି.ଏନ୍.ଏ ଏକ୍ । ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ସମସ୍ୟା । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ହାକିମଙ୍କ ଘରେ ବାବୁଆଣୀଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ରତନିର ଜୀବନ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ତାଙ୍କର ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁ ବୁଲି ଆସିଥିଲେ । ସେଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଜଣେ ପୁଅ ଥିଲା । ରତନିର ସମବୟସୀ । ତାର ଚଟିହଳକ ଦେଖି ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ ରତନି । ବାଟିଖେଳ ଛାଡି ଗାଁରୁ ଆସିଥିଲା ସେ ସହରକୁ । ସହରରେ ବାଟି ଖେଳ ବଦଳରେ ସେ ହୋଇଗଲା ଚଟି ଚୋର । ବାବୁଙ୍କ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ ବସି ଦେଖିଲେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପୁଅର ଚଟି ମିଳୁନାହିଁ । ରତନି ଛଡା ଘରେ ଆଉ କେହି ନଥିଲେ ଚଟି ଚୋରି କରିବା ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ରତନି ଚଟି ନେଇ ଥିବା କଥା ଆଦୌ ମାନିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବାବୁଆଣୀ ଚଟି କେଉଁଠି ଲୁଚାଇ ରଖିଛୁ ବୋଲି ରତନି ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ତତଲା ଲୁହା ଖଡିକାରେ ତା ଦେହରେ ଚିଆଁ ଦେଲେ ।

ଭଲ ଖାଇ ଭଲରେ ରହିବ ବୋଲି କଳାହାଣ୍ଡିର କେଉଁ ନିପଟ ମଫସଲର ଦରିଦ୍ର କିଶୋର ସହରକୁ ଆସି ଶେଷକୁ ଚିଆଁ ଖାଇଲା । ତଥାପି ତାର ଅବଶୋଷ ରହିଗଲା- ଯେଉଁ ନୂଆ ଚଟି ସେ ନେଇ ବଣ ବୁଦାରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲା, ଆସିଲାବେଳେ ତାକୁ ଆଣିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଶିବାନୀ କାହାଣୀ କିନ୍ତୁ ରତନି ଠାରୁ ଅଲଗା, ଯଦିଓ ପରିଣତି ଆହୁରି ଗାଢ଼ ବିଷାଦମୟ ।

ଦିଦି ତାକୁ ଭଲ ଖାଇବା ପିଇବାକୁ ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାର ମାଆ ଆଉ ବଡ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ମୋଟେ ଭୁଲି ପାରୁନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବ ବୋଲି ଦିନେ ବାଲ୍‌କୋନୀରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଡପାଟିରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାର ବ୍ୟାକୁଳ କାନ୍ଦଣା ଶୁଣି ସାହିପଡ଼ିଶା ଲୋକେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ । ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ଆଇନ୍ ଲଂଘନ କରି ଅମିତ୍ ବାବୁ ସାତ ଆଠ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ ଘରେ ଚାକରାଣୀ କରି ରଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା ।

ଭୟରେ ସେହିଦିନ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ ଶିବାନୀକୁ ସେମାନେ ତା ମାଆ ଯମୁନା ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଶିବାନୀକୁ ତାର ବାପା ଜବରଦସ୍ତ ନିଜ ପାଖକୁ ନେଇଗଲା । କୁମାରୀ କନ୍ୟାକୁ ବଳି ଦେଲେ ତାର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳିଯିବ- ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନାରେ ଏହି କାଳ୍ପନିକ ମିଥ୍ୟା କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାର ମଦ୍ୟପ ବାପା ଶିବାନୀକୁ ଅମାବାସ୍ୟା ରାତିର ଅନ୍ଧାରରେ ବଳି ପକାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନକୁ କିପରି ଅଭିଶପ୍ତ କରି ରଖିଛି 'ଚଟି' ଓ 'ବଳି' ତାର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ।

ଆଉ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ ପ୍ରେମ ?

ଏ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନରେ ଏକମାତ୍ର ଲଭ୍ ଷ୍ଟୋରି 'ପ୍ରେମିକା' ।

ଏମିତି ଆରମ୍ଭ ।

"ମୂରଲି ହସିଲା ଓ ହସୁହସୁ କହିଲା- ଆବେ ଜାଣିଲୁ, ସେ ବୋଧେ ମତେ ଲଭ୍ କରୁଛି ନା କଣ ।"

ପାନ ଦୋକାନୀ ଚଇତା ପଚାରିଲା- "ତୁ କେମିତି ଜାଣିଲୁ ? ସେ କଣ ତତେ କହିଲା ?"

"ଆବେ କହିବ କଣ ଯେ, ସେ ପରା ନିଇତି ବଡ଼ିଭୋରରୁ ଓ ସଂଜରେ ଆମ ଯୋର ପାଖ ତୋଟାକୁ ଝାଡ଼ାବସି ଯାଉଛି । ମତେ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ଲାଜେଇ ଯାଇ ହସି ଦେଉଛି ।"

"ଏଇଥିରୁ ଜାଣିଲୁ ସେ ତତେ ଲଭ୍ କରୁଛି, ନାଇଁ । ଧେତ୍-"

ନିତିଆ ଗୋଟାଏ ଫୁତ୍କାରରେ ମୂରଲିର ଲଭ୍ ଷ୍ଟୋରିକୁ ବାତିଲ୍ କରି ଦେଇଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ମୂରଲି ତା ବିଶ୍ୱାସରୁ ତିଳେ ହେଲେ ଟଳି ନ ଥିଲା ।

ସେ ଖବର ନେଇ ବୁଝିଥିଲା- ସେ ଝିଅର ବାପା ହେଉଛି ବୁଢ଼ା ରିକ୍ସାବାଲା । ଦୁଇଟି ବାହା ହୋଇଛି, ପଲେ ପିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ଯେ ଲାଜେଇ ଯାଉଥିଲା, ସେ ବୁଢ଼ାର ବଡ଼ ଝିଅ ।

ଗଳ୍ପଟିର ସମାପ୍ତି ଏଇପରି ।

ଝିଅଟି ଏତେବେଳେ ପାଟି ଖୋଲିଲା, "କହୁହୁ କ'ଣ କହିବୁ ସଫା, ସଫା । ଏତେ ବୁଲେଇ ବଂକେଇ କହୁଛୁ କିଆଁ ?"

"ତୁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ ଦି' ଦିନ ହେଲା ?"

ଝିଅଟି କିଛି କହିବ କହିବ ହେଉ ହେଉ ମୂରଲି ପୁଣି ପଚାରିଲା – "ତମ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ପାଖ ଆମ୍ବ ଗଛରେ କେତେ ବଉଳ ହେଇଛି, ଗୁଡ଼ାଏ ଆମ୍ବ ହେବ ଏ ବର୍ଷ, ନୁହଁ ?"

ଝିଅଟି ଟିକିଏ ରାଗିଲା ପରି ଜଣାପଡ଼ିଲା, କହିଲା– "ଯାଉଚି ମୁଁ । ରାତି ହୋଇ ଆସିଲାଣି ।"

ମୂରଲି ପୁଣି ପଛରୁ ଡ଼ାକିଲା ତାକୁ,ହଠାତ୍ ତା ପାଟିରୁ ବାହାରି ଆସିଲା– "ମତେ ବା ହେବୁ ?"

ଝିଅଟି ଫେରି ଆସିଲା, ସାମ୍ନା କରି ଛିଡ଼ା ହେଲା ମୂରଲିକୁ । କହିଲା – "ସହର ଯାଇଥିଲି ମାଉସୀ ସାଙ୍ଗରେ ପିଲା ଭଙ୍ଗେଇବାକୁ । ଯାକୁ ମିଶାଇ ଚାରିଥର ଭଙ୍ଗାଇଲିଣି ।"

ହଠାତ୍ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ ମୂରଲି ।

ଏହା ଏକ ନିଷ୍ଠୁର ନୃଶଂସ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପ୍ରେମର ଗଳ୍ପ । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡର ପାନ ଦୋକାନରେ ଗର୍ଭନିରୋଧକ କଣ୍ଡୋମ୍ ମିଳୁଥିଲା ବେଳେ ପେଟ ଭଙ୍ଗାଇବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯୁବତୀ କାହିଁକି ସହରକୁ ଯାଏ, ତାର ରହସ୍ୟ ଭେଦ କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ– ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ପାନ ଦୋକାନୀ ଚଇତା ସେ ଝିଅର ଦେହ ବ୍ୟବସାୟର ଚିହ୍ନା ଗ୍ରାହକ !

ଆମ ସମୟର ଆମ ଗାଁରେ– ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବ□ୀ ଓ ପରବ□ୀ ଦଶକରେ ଗାଁରେ ରିକ୍ସା ନଥିଲା, ରିକ୍ସା ବାଲା ନଥିଲେ । ସାଇକେଲ୍ ମଧ୍ୟ ହାତଗଣତି କମ୍ ଥିଲା । ଗାଁର କୌଣସି ଦଳିତ ଯୁବା ମାନ୍ଦ୍ରାଜର କୌଣସି କାରଖାନାରେ ଚାକିରି କରି ମାସକୁ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ତେଣୁ ମଳିକ ସାହିର ଗଣେଶ ପୂଜା କିମ୍ବା ଯେତେ ଦୁଃଖିନୀ ଗୋବର ଗୋଟେଇ ଝିଅ ମଧ୍ୟ ଖୋଲା ଖୋଲି ଦେହ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା କାନ ଶୁଣୁ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସପ୍ତମ ଅଷ୍ଟମ ଦଶକରେ ଓଡ଼ିଶାର ମଫସଲ ଗ୍ରାମରେ ବଜାର–ସଂସ୍କୃତିର ଅନୁପ୍ରବେଶ ଫଳରେ ଏ ସବୁ ପରିବ□ନ ଘଟିଥିଲା । ଚାଳଘରେ ବିଜୁଳି ବତି ଜଳୁଥିଲେ ବି ଅନେକଙ୍କ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଓଳି ଚୂଲି ଜଳୁନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆମ ସମୟ ଓ ଏବର ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅନେକ ବାହ୍ୟ ପରିବ□ନ ଘଟିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ପରିବ□ନ ଘଟି ନଥିଲା । ତାହା ହେଲା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ । ମିଟୁର ପୂଜା ଚାନ୍ଦା ହଡ଼ପ କରିବା ପଛରେ ଥିଲା ତାର ଭୂମିହୀନ, ମୂଲିଆ ବାପାର ଅସହ୍ୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ । ରତନିର ଚଟି ଚୋରି ପଛରେ ସେଇ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଏବଂ ନିଶାଖୋର୍ ବୁଢ଼ା ରିକ୍ସାବାଲା ବଡ଼ଝିଅର ଦେହ ବ୍ୟବସାୟର ବାଧ୍ୟବାଧକତା ପଛରେ ଥିଲା ସେଇ ଅଶାଳୀନ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ । ଏ ସଂକଳନରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ସବୁ ଗଳ୍ପର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପାଖରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛି, ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଗଳ୍ପର ପରିଣତି ବିୟୋଗାତ୍ମକ, ଟ୍ରାଜିକ୍ ।

ଲେଖିକା ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟଂଜନାତ୍ମକ ଭାଷାରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ– ଓଡ଼ିଶାର ଚିତ୍ର ଯେପରି ଅପୂର୍ବ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି; ସେହିପରି ଅନ୍ତର୍ଭେଦୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗଳ୍ପର ଚରିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଇ ସେ ପାଠକମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଭଙ୍ଗା ମୂ□ି ଗଢ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି ।

"ଗାଁ" କବିତା ସଂକଳନ ଭଳି ଗାୟତ୍ରୀବାଳା ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଏହି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ଗଦ୍ୟଗାଥା ମଧ୍ୟ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।

–ଡଃ.ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ

ତା ୧୨.୧୧.୨୦୧୪

ଭୁବନେଶ୍ୱର